

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstraat 59, wormerveer

adm.: kon. wilhelminalaan 38, leersum

L. W. G. BLOKHUIS — SCHIEDAM

Hoe Ezra zijn tocht naar Jeruzalem voorbereidde

Ezra 8 : 21-23

In Ezra 7 maakten we kennis met de man, naar wie dit Bijbelboek is genoemd. Hier in dit 8e hoofdstuk is Ezra, de priester en Schriftgeleerde zelf aan het woord. Ezra had 1500 mannen met hun vrouwen en kinderen verzameld bij de rivier die naar Ahawa stroomt.

En hij vertelt zelf: Toen riep ik daar, bij de rivier Ahawa, een vasten uit om ons te verootmoedigen voor onze God, en van Hem een voorspoedige tocht af te smeken voor ons, onze kinderen en al onze have.

Het verzamelpunt is een rivier of een kanaal in de buurt van Ahawa. Waar dat precies geweest is kunnen we niet meer nagaan. Ergens aan één van de vele wateren in Babylonië. Daar bij de rivier Ahawa riep Ezra een vasten uit. Bij de 1500 mannen die hem volgden waren nog ruim 250 Leviëten gekomen (vs 15-20). Ezra ging met bijna 1800 mannen en natuurlijk ook hun vrouwen en kinderen naar Jeruzalem. De schattingen van het aantal terugkerenden variëren van 5000 tot 10000. Voor Ezra moet het van belang geweest zijn dat hij op een grote groep geestverwanten kon rekenen, op mensen die graag naar zijn onderwijs in de wet van de HERE luisterden. Of hun komst bij iedereen in Jeruzalem welkom geweest is, valt sterk te betwijfelen. Die Joden, die zich bij de heidense levensstijl hadden aangepast en het niet nauw namen met het Woord van God zullen de karavaan van Ezra met gemengde gevoelens hebben zien aankomen. Maar de vrome Joden moesten blij geweest zijn met de in-tocht van Ezra en zijn duizenden. De goede kern van de gemeente werd daardoor bijzonder versterkt.

't Was overigens maar een betrekkelijk kleine groep die Ezra volgde. We moeten ons ook van de vroomheid bij de Joden in Babylonië geen al te grote voorstellingen maken. De meerderheid bleef zitten waar ze zat. De meerderheid maakte zich er af met een gave. Eens een keer een gave

geven voor en goed doel, dat is niet zo moeilijk. Bouwen aan Jeruzalems muur vraagt veel meer inspanning. Voordat Ezra de reis aanvaardde riep hij een vasten uit. De bedoeling daarvan was dat het reisgezelschap zich voor de HERE wilde verootmoedigen.

Dat is Ezra, de man die de HERE vreest en voor zijn Woord beeft, de man die volgens hoofdstuk 9 het gebed gebeden heeft: „Mijn God, ik schaam mij en durf mijn ogen niet tot U opslaan...”

Ezra heeft Leviëten gekregen om met hem mee te gaan, maar wat zal dat baten als God Zelf niet met hem optrekt? Dat is zijn voornaamste zorg. Dat moet ook onze grootste zorg zijn. Alleen als God vóór ons is en met ons meegaat, zijn we veilig.

Ezra en zijn medestanders verootmoedigden zich om van hun God een voorspoedige tocht, een rechte weg af te smeken. De karavaan was kwetsbaar. De tijden waren onrustig en de wereld was vol oorlogsgerucht. Maar de reisgenoten verwachtten hun hulp van de HERE. Ze baden om een voorspoedige reis, een veilige tocht. Letterlijk vertaald: Om een rechte weg. Daarom vroegen ze voor zichzelf, voor hun kinderen met hun trippelende voetjes en voor heel hun bezit, hun have en goed.

Waarom heeft Ezra de reis zo voorbereid? Daarvoor had hij een heel bepaalde reden. Hij zegt: Want ik had mij geschaamd van de koning een leger en ruiters te vragen om ons te beschermen tegen vijanden onderweg; wij hadden namelijk tot de koning gezegd: De hand van onze God is ten goede over allen die Hem zoeken, maar zijn macht en zijn toorn zijn tegen allen die Hem verlaten. Er is op dit punt een merkwaardig verschil tussen de reis van Ezra en die van Nehemia, dertien jaar later. Nehemia zegt (Neh. 2 : 9): Ook had de koning legeroversten en ruiters met mij meegezonden. Nehemia volgt de weg van de middelen. Maar Nehemia had dan ook een heel andere taak dan Ezra. Hij was de officiële stadhouder, de rijksambtenaar die door de koning beschermd

werd. Ezra daarentegen was priester en Schriftgeleerde. Hij ging naar Jeruzalem om te zorgen dat Góds wet werd nageleefd. En nu schaamt hij zich er voor om van de koning een gewapend geleide te vragen. Als Ezra om een militair escorte had gevraagd, zou hij de koning en zijn hovelingen aanleiding kunnen geven om te gaan twijfelen aan Gods macht. De koning heeft met Nehemia legeroversten en ruiters meegezonden. Als staatsambenaar heeft Nehemia recht op een escorte van ruiters. Dit werd hem trouwens door de koning zelf aangeboden.

Maar Ezra denkt er niet aan om zo'n gewapend geleide te vragen. Hij vertrouwd op de HERE. Hij had in een gesprek met de koning hoog opgegeven van Gods macht. Met die macht beschermt Hij zijn gelovige kinderen en houdt Hij degenen die zijn wil niet doen in bedwang. Dat geloofde Ezra en in dat geloof werd hij niet beschaamd. Vers 31: De hand van onze God was over ons en redde ons uit de macht van vijanden en struikrovers onderweg.

Ezra bewandelde, anders dan Nehemia, niet de weg der middelen. Wat moeten we daarvan zeggen? Onder gewone omstandigheden is de weg der middelen de aangewezen weg. De HERE wil dat we die weg bewandelen. Dat we b.v. bij een zieke de dokter roepen. Dan moeten we nog allereerst op God vertrouwen en bidden om zijn zegen. Maar er kunnen bijzondere omstandigheden zich voordoen. Een uitlegger schrijft: Ezra heeft bij de koning blijkbaar „opgeschept” over zijn God (maar over de Here kan men nooit genoeg „opscheppen”), over de grootheid en de eisen van Jahwe, om de koning te overtuigen, hoe belangrijk het was, dat in Juda Jahwe's wetten werden nageleefd.”

En als straks Ezra's karavaan beladen met grote schatten veilig in Jeruzalem aankomt, dan kan de koning zien hoe machtig de God van Ezra is. Bij de aankomst van Nehemia in Jeruzalem allereerst de eer van God, maar zalem als koninklijke stadhouder is de eer van de koning gemoeid. Dat de koning Nehemia ruiters meegeeft ligt voor de hand. Dat is de gewone weg, de weg der middelen. Maar Ezra had heel wat tegen de koning gezegd. Hij had gezegd in welk geloofsvertrouwen hij handelde. Hij had iets gezegd over de hand van zijn God. Gods macht wordt ingezet vóór zijn dienaren en tegen zijn vijanden. Zij, die op God vertrouwen,

schamen zich om bescherming te zoeken bij schepselen, als het gaat om het doen van Gods wil en het zoeken van zijn koninkrijk. Ezra wist:

Het is beter bij de HERE te schuilen dan op mensen te vertrouwen;
het is beter bij de HERE te schuilen dan op edelen te vertrouwen.

En hij wist ook dat andere: Gods macht en zijn toorn zijn tegen allen die Hem verlaten. „Wie kent de sterkte van zijn toorn en zijn verbolgenheid, naardat Hij te vrezen is?” Ezra wilde niet dat zijn woorden over de goede hand van God en over zijn machtige toorn als holle vrome frazen zouden klinken in de oren van de koning. Zo waren die woorden beslist niet bedoeld! Ezra heeft zijn tocht naar Jeruzalem grondig voorbereid. Met vasten en bidden. Met verootmoediging. En hij heeft op die voorbereiding zegen gezien.

Want God liet Zich verbidden. God verhoorde zijn gemeente die aan de rivier Ahawa in een boete- en bededag zijn aangezicht zocht. Die gemeente bad concreet om een veilige reis naar Jeruzalem. En God liet Zich verbidden.

Er was hoog geroemd over Gods goedheid en zijn macht. Er was nederig geknield voor de troon der genade. Toen liet de HERE Zich verbidden. Zo werd een grote reformatorische onderneming goed voorbereid en met zegen bekroond. Als wij iets goeds willen doen voor de HERE, tot eer van zijn Naam en uit liefde voor Zijn huis, dan mogen ook wij ons wel diep verootmoedigen. Want ook in onze dagen heeft Gods Verbondsvolk, de Christenheid in de Westerse wereld, in Nederland, zich Gods zware toorn op de hals gehaald. We zullen, als Ezra en Nehemia, solidair hebben te zijn met dat volk in onze schuldbelijdenis. „Ook ons voorgelacht, ook wij hebben gezondigd”.

Maar als we ons verootmoedigen voor Gods aangezicht, dan kan Hij Zich laten verbidden. Toen koning Manasse zich in de gevangenis verootmoedigde, liet de God van zijn vaderen Zich door hem verbidden. En de profeet Jesaja belooft: De HERE zal Egypte geducht slaan en genezen en zij zullen zich tot de HERE bekeren en Hij zal Zich door hen laten verbidden en hen genezen.

Zo is de levende God om Christus' wil. Hij wederstaat de hoogmoedigen, maar de nederigen geeft Hij genade.

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Pastorale medewerking

Via een kerkboek,...

Ook op een enkele kerkbode (wie zou dat woord toch bedacht hebben?) ben ik geabonneerd. Eén daarvan — en niet uit onze eigen kring — levert nieuws van verschillende provincies tegelijk en is dus veelomvattend. Zo word je nog eens iets gewaar van wat zich elders afspeelt. Communicatie is een moeizame zaak als je in het diepe donkere Zuiden woont — dat hebben de kerken van het Zuiden trouwens al aan al onze kerkeraden in het land laten weten. Weten ze het nog? Het ging over de preekvoorziening in die merendeels vacante kerken. En over het feit dat, psychologisch gezien, de afstand van het Noorden naar het Zuiden groter is dan dezelfde afstand in omgekeerde richting. Dat is tegelijk een troost voor ieder die in arren moede het waagt af te dalen naar het vacante Zuiden: de terugreis is gegarandeerd korter — voor uw gevoel. Maar het gevoel neemt tenslotte ook een grote plaats in in ons leven. En wat is beter dan uzelf een prettig gevoel te bezorgen? Zo kunt u het aangename verenigen met het nuttige. Want hetzelfde te zeggen (die weldoorwrochte preek, die doorgaans na eenmaal te zijn gehouden in uw archief wordt bijgezet: wat zijn wij toch inefficiënt!)... hetzelfde te zeggen in dat „zondige Zuiden” kan u niet verdrietig zijn en het is voor die vacante kerken zowel nuttig als aangenaam.

een bevestiging,...

Terug nu naar ongenoemd kerkblad. Deze bode wist mij te vertellen, dat een jonge kandidaat in de theologie bevestigd was tot predikant in „zijn” eerste gemeente. De tekst van de bevestigingspreek weet ik net zo min meer als die van de intrepreek. Nu is dat geen ramp, want het aantal teksten, dat tot beschikking lijkt te staan voor zulke gelegenheden, valt vrijwel op de vingers van één hand te tellen. 'n Passage uit 1 Cor. 2 spant daarbij de kroon — ik kan het weten, want ook ik heb mij daaraan schuldig gemaakt (voorzover je hier van schuld kunt spreken). Ter verontschuldiging (misschien): „de” tekst was mij een en andermaal aangegeven. Wel te verstaan: door mensen van vlees en bloed. Er was niets mystieks bij — tenzij de traditie niet alleen heilig maar ook mystiek is. Over het thema van „thema en verdeling” kan ik voorts kort zijn. Volg gedurende enige tijd met een nauwlettend oog de verslagen van bevestiging en intree en ik garandeer u, dat u het recept uit de overigens streng

bewaakte keuken kent. Er lijkt nl. maar één recept te bestaan, met enkele (on)nodige persoonlijke variaties. Ook hier geldt weer: de goeden niet te na gesproken; hoewel het woord „goeden” ten onrechte de indruk wekt, dat de rest slecht zou zijn. En u moet u natuurlijk er wel van overtuigen, dat u niet te doen hebt met een man, die de euvele moed had het zonder thema en verdeling te wagen. Persoonlijk denk ik wel eens, dat het voor ons makkelijker ware geweest, als ook een zekere Paulus zich daar niet aan had gewaagd. Toegegeven: wij zijn Paulus niet...

een intrede,...

Terug nu naar ongenoemde, kersvers bevestigde kandidaat. Hij deed intree (met een bekende tekst, denk ik). De gebruikelijke toespraken van al dan niet illustere afgevaardigden werden gehouden en namen een einde. Waarna zij naarstig en in volgorde van belangrijkheid (vlak onze wettige overheid niet uit in de kerk) door de zeer nieuwe dominee werden beantwoord. Tussen twee haakjes even de fijne opmerking van een mij welbekende makker-ouderling: een gemeente krijgt alleen dan een „nieuwe” dominee, wanneer zij hem als kandidaat beroepen heeft. In alle andere bevestigingsgevallen is hij op zijn best tweedehands. Een voor de hand liggende conclusie voor predikanten, die al een of meer gemeenten „achter zich hebben”, is, dat een toenemende bescheidenheid gepast is. Zulks kan trouwens op en om het kerkplein nooit kwaad, zou ik denken.

Maar de „nieuwe” dominee (nog eens: niet uit onze eigen kring — al garandeert ook dat niets) zullen wij het gezien zijn jeugd niet al te kwalijk nemen, toen hij manmoedig verklaarde: ik ben geroepen om Gods Woord te bedienen, niet om maatschappelijk werk te verrichten. Goed, ook ik heb boter op mijn hoofd. Heb ik niet eens bij een intree gezegd, dat ik graag aller dienaar wilde worden maar niemands loopjongen? Ook daarvan kom je wel terug. Als je wat ouder wordt. Zou alleen diakenen het loopjongenswerk moeten toegeschoven worden?

Anders niet dan met vreze en eerbied

De belijdenis van onze kerken herinner er aan, dat wij de heilige Naam van God anders niet dan met vreze en eerbied mogen gebruiken, opdat Hij van ons recht beleden, aangeroepen en in al onze woorden en werken geprezen worde.

Alleen als we hoog opzien tegen de HERE, kunnen we bewaard worden voor het kwaad, om op oneerbiedige wijze over God te spreken, een kwaad dat met name onder theologen veel gevonden wordt. In dit opzicht dragen de beoefenaars van de theologie grote verantwoordelijkheid. Ze kunnen met hun z.g. theologiseren het rechte verstaan van de heilige Schrift hinderlijk in de weg staan.

Meermalen lezen en lezen we in boeken en dictaten van bijbelexegeten opmerkingen en zegswijzen, die ons doen vragen: Is dit wel in overeenstemming met de eerbied, welke ons

past, wanneer we over de grootheid en majesteit van de HERE spreken? De heilige mannen Gods, door de heilige Geest gedreven, hebben altijd met vrees en ontzag over onze levende HERE gesproken: wie Hij is en hoe Hij gediend wil worden. Zij getuigen van Gods heiligheid en gerechtigheid en barmhartigheid. Zij redeneren niet over 'het goddelijk wezen', dat verschillende 'zijden' of 'aspecten' heeft (zie b.v. Korte Verklaring, Kleine Profeten deel II, op Nahum 1:7, 8). Ze geven geen schoolse uiteenzettingen, hoe het nu precies met de 'eigenschappen' 'in God' is of 'met God' staat, dat er bij voorbeeld geen affecten in God zijn. Maar ze heiligen, roemen en prijzen God in al zijn werken, waarin zijn almachtigheid, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid klaarlijk schijnt. Mogen onze z.g. godgeleerden maar hoog opzien tegen de HERE. Dan kunnen ze ook bewaard worden voor het oneerbiedig 'wetenschappelijk' over God spreken. Sterke de HERE hen bij al hun analyseren en redeneren tot hun verantwoordelijke arbeid tot zegen voor kerk en leven.

B. Telder, Bilthoven

naar de pastorale (mede)werker

Terug nu naar genoemde manmoedige uitspraak: wel bedienaar der Woords, geen maatschappelijk werker. Waarom, zo vroeg ik mij af, voelde hij zich gedrongen bij voorbaat zijn territorium af te palen? Had hij soms vernomen dat deze of gene predikant had gezegd, dat een groot deel van zijn tijd in feite voor maatschappelijk werk moest worden gereserveerd? 't Zij gezegd — maar ik vrees, lezer, dat mijn verhaal eentonig begint te worden — dat ook ik in dezen boter op mijn hoofd heb. Of zou hij kennis gekregen hebben van het uit onze kring stammende rapport over de pastorale (mede)werker, dat moet dienen op de e.k. landelijke vergadering?

Wacht, ik vergis mij: ik had rapporten moeten schrijven. Naar goed oud vaderlands en kerkelijk gebruik hebben wij gelukkig een minder- en een meerderheidsrapport. Nu is dié zaak tenminste van twee kanten belicht. Alhoewel: eigenlijk kan ik (helaas?) niet zeggen, dat het ene rapport zonder meer pro en het andere zonder meer contra is. Beide rapporten erkennen dat er van nood terzake van het pastoraat gesproken kan worden. Bij de vraag, hoe die nood valt op te lossen, gaan de wegen ten dele uiteen: de conclusies zijn zelfs merendeels tegengesteld.

Graag geef ik toe, dat noch kerkenordering noch belijdenis over pasto-

rale werkers (of zijn het nu medewerkers?) spreken. Maar dat lijkt mij nauwelijks doorslaggevend. Een kerkenordering bijv. is (ook) afgestemd op in de praktijk noodzakelijk gebleken regelingen. Derhalve zijn soms metterdaad de artikelen „veranderde, vermeerderd of verminderd”. Voor mij blijft de vraag of in beide rapporten wel duidelijk blijkt, dat er niet alleen in vacante gemeenten nood bestaat. In deze tijd van contactarmoede komen ook heel wat leden van gemeenten die wel een predikant hebben, niet aan bod. Gewoon bijv. omdat zo'n gemeente voor één predikant te groot en voor twee te klein is. De schade beperkt zich niet tot één kant. Want enerzijds komt een aantal gemeentelieden niet aan zijn trekken (met alle nare consequenties daarvan), anderzijds raakt de betrokken predikant overbelast (óók door de wetenschap, dat er zoveel werk blijft liggen — nee, dat er zoveel mensen „verwaarloosd” worden). Mij dunkt, dat er een gemeenschappelijke oplossing moet worden gezocht door de gemeenten voor de gemeenten. Misschien wordt dan ook het sabbathjaar een reële mogelijkheid: goed voor ons en goed voor u!

DE ZOON DES MENSEN

Jaren geleden heb ik in dit blad een artikel gewijd aan de betekenis van Jezus' zelfbetiteling 'Zoon des mensen'¹⁾. Toen is de oudtestamentische herkomst van deze benaming, t.w. een van de gezichten van Daniël (7:13), wel even genoemd, maar niet uitvoerig besproken. Bij het maken van een inleiding over Dan. 7 vielen mij echter onlangs een paar dingen op met betrekking tot de figuur die met deze naam wordt aangeduid, die misschien toch wel verdienen eens onder de aandacht te worden gebracht.

Met 'zoon van' of 'kind van' wordt, zoals bekend zal zijn, in het O.T. meermalen aangeduid, dat iemand behoort tot een bepaalde groep. Als Nebukadnezar van het wezen dat naast Sadrach, Mesach en Abednego in de brandende oven wandelt zegt, dat zijn uiterlijk gelijkt op dat van „een zoon der goden” (Dan. 3:25), dan bedoelt hij: hij ziet er uit als iemand uit de godenwereld (en niet uit de mensenwereld). Zo betekent 'zoon des mensen' of 'menskind' eigenlijk niet meer dan 'iemand uit de mensenwereld, iemand van het menselijk geslacht'. Deze aanduiding wisselt dan ook af met het enkele 'mens', b.v. in Ps. 144:3

„Heere, wat is de mens, dat Gij op hem let,
het menskind, dat Gij acht
op hem slaat?”

Naar bekend Hebreeuws gebruik wordt hier in verschillende bewoordingen hetzelfde tweemaal gezegd: 'letten op' en 'acht slaan op' komen zakelijk op hetzelfde neer, 'mens' en 'menskind' evenzo. Nu krijgt echter de aanduiding 'menskind' of 'zoon des mensen' naast deze algemene ook een heel speciale betekenis, over het ontstaan en de ontwikkeling waarvan we straks iets meer hopen te zeggen. Heel duidelijk vindt men deze in Dan. 7. De profeet Daniël beschrijft daar een gezicht dat hij ontving in het eerste jaar van koning Belsazar. Wat hij ziet is in het kort het volgende.

Uit de grote zee stijgen achtereenvolgens vier verschrikkelijke dieren op. Dan wijzigt zich het visioen: er worden voorbereidingen getroffen voor de zitting van een gerechtshof. Als president van de rechtbank treedt op een 'oude van dagen'. Daarop wordt aan de vier dieren het vonnis voltrokken. Dan komt er opnieuw een wending in het visioen: er verschijnt „met de wolken des hemels iemand als een mensenzoon”. Hij wordt voor den president van de rechtbank geleid, die hem met de wereldheerschappij bekleedt.

In grote lijnen is de betekenis van het visioen wel duidelijk, dank zij het feit dat Daniël van een tolkengel uitleg ontvangt over de verschillende onderdelen ervan. De vier dieren zijn dezelfde vier rijken die werden voorgesteld in de vier lichaamsdelen (hoofd, borst en armen, buik, benen en voeten) van het beeld dat Nebukadnezar in zijn in Dan. 2 beschreven droom zag: achtereenvolgens het Babylonische, het Medische²⁾, het Perzische, en het Grieks-Macedonische rijk. Het laatste van deze vier heeft

een voor Israël zeer belangrijke uitloper in de diadochen-rijken. Onder een vorst van een van deze deel-rijken, t.w. Antiochus Epiphanes — in het visioen voorgesteld als een kleine hoorn op de kop van het vierde dier — heeft Israël nl. een zeer zware tijd doorgemaakt, waarop de volgende hoofdstukken van het boek Daniël nader ingaan. De 'oude van dagen' is God de Heere zelf. De in het visioen zich als 'mensenzoon' vertonende figuur is blijkens de uitleg van den tolkengel ('het volk van de heiligen des Allerhoogsten' (v. 18, 22, 27), d.w.z. *het volk Israël*). (Dit is nl. het volk, dat van Antiochus Epiphanes bijzonder te lijden heeft gehad, v. 25).

Dat een volk (een collectieve grootheid dus) hier als een persoon (m.a.w. als een individuele grootheid) wordt voorgesteld, is niet zo ongewoon. Door de mond van Jesaja b.v. spreekt de Heere van het volk Israël als van „Mijn knecht” (41:8, en verderop nog herhaaldelijk).³⁾

Als nu Jezus Christus deze profetie van den mensenzoon op zichzelf betreft — en kennelijk is de bewuste zelfbenaming aan deze profetie ontleend blijkens de toevoeging „op de wolken des hemels” in Matth. 24:30 en 26:64 (vgl. ook Openb. 1:7 en 13, 14:14) — dan legt Hij daarmee een extra dimensie van dit profetenwoord bloot, die aanvankelijk verborgen was gebleven.

Ik wil bij dit verschijnsel nu verder niet stilstaan. Slechts twee opmerkingen min of meer terzijde. In de eerste plaats deze: zulk een onthulling door Jezus van de uiteindelijke vervulling-in-Hem van een profetie die in eerste instantie Israël gold, rechtvaardigt het doen van Mattheüs, als hij nu ook (12:17-21) een profetie van Jesaja over 'den knecht des Heeren' (zie boven) op Jezus Christus betreft. En eveneens Paulus, als deze in Gal. 3:16 'het zaad van Abraham' duidt als 'Christus'. Het lijkt me niet overbodig het legitieme van Mattheüs' en Paulus' gebruik van het O.T. nog eens te onderstrepen met een beroep op de wijze waarop Jezus zelf dit deel van Gods openbaring hanteert. De evangelisten en apostelen staan in onze tijd op dit punt nl. nogal aan kritiek bloot, vgl. b.v. het door mij eerder in dit blad (jrg. 21, no. 1, p. 6) geciteerde oordeel van Grossouw. Men dient echter te beseffen, dat kritiek ten dezen op evangelisten en apostelen kritiek op onze hoogsten Profeet en Leraar impliceert. Mattheüs en Paulus gaan hier nl. kennelijk in het spoor waarop zij door Jezus zelf zijn gezet. Aan hen gaat ook daarin in vervulling de belofte door Jezus in Joh. 14:26 gedaan.

De tweede opmerking is deze: Jezus' zelfbenaming 'mensenzoon' mag er ons evenwel niet toe verleiden, om te ontkennen, dat met den mensenzoon uit Dan. 7:13 in eerste instantie het volk Israël bedoeld is. Dat valt m.i. met de verklaring van den tolkengel in de hand niet te loochenen. Evenmin als ontkend kan worden, dat de 'knecht des Heeren' bij Jesaja in eerste instantie Israël is (zie b.v. 41:8, 44:21, 49:3); of dat 'het zaad van Abraham' in eerste instantie Israël is. Ook Jezus zelf ontkent zulks niet, maar erkent het volmondig, Joh. 8:37. Dat er een — door de profeten niet duidelijk voorziene — definitieve vervulling komt van een profetie van den Heere betekent niet, dat er niet ook een eerdere — meer direct door de profeten bedoelde — vervulling is geweest. Men doet — dat hopen we straks nog te laten zien — aan de diepte van deze zelfbenaming van Christus, en van het conflict dat Hij daarmee oproept, tekort, als men aan de oudtestamentische strekking van deze titel voorbijgaat.

Intussen: we krijgen hier wel met een zeer opmerkelijke verschuiving van betekenis te maken in de

aanduiding 'zoon des mensen': van 'mens' (heel in het algemeen) is ze blijkbaar gaan betekenen 'het volk Israël'. Toch is Dan. 7:13 niet de enige Schriftplaats waar de benaming 'zoon des mensen' (of 'menskind') die opmerkelijke speciale betekenis heeft. We kunnen hier nog twee andere plaatsen naastleggen. Allereerst Ps. 80:18, waar Asaf den Heere bidt: „Uw bescherming zij... over het menskind dat Gij U hebt grootgebracht”. De context laat er geen twijfel over bestaan, dat hij met dat 'menskind' Israël bedoelt. Dan is er nog de uitleg die de schrijver van de brief aan de Hebreeën geeft van Ps. 8. Om zijn bewering te staven, dat God „niet aan engelen de toekomstige wereld waarvan hij spreekt heeft onderworpen” (2:5) verwijst hij nl. naar de woorden van Ps. 8 (v. 6) „wat is de mens, dat Gij aan hem denkt, of des mensen zoon, dat Gij naar hem omziet”. Maar als hij dan het in v. 5 begonnen betoog gaat afsluiten, schrijft hij (v. 16) „Want niet over engelen ontfermt Hij zich, maar Hij ontfermt zich over het geslacht van Abraham”. En daarmee laat hij er geen twijfel over bestaan, welke inhoud voor hem het begrip 'mens' en 'zoon des mensen' in Ps. 8 heeft.

Hoe is nu bij het begrip 'mensenzoon' de overgang van de algemene betekenis ('mens') naar die heel bijzondere betekenis ('het volk Israël') te verklaren? Ik meen, dat we, om dat te verstaan, er goed aan doen nauwkeurig te letten op de twee psalmen, die we hier tegenkwamen: Ps. 8 en Ps. 80.

Psalm 8 spreekt van de positie van den mens in Gods schepping, vgl. v. 4 „Aanschouw ik Uw hemel, het werk van Uw vingers, de maan en de sterren, die Gij bereid hebt”. De dichter spreekt kennelijk van den mens, zoals deze eens uit Gods scheppershand te voorschijn kwam. V. 6 („Toch hebt Gij hem bijna goddelijk gemaakt,...”) herinnert duidelijk aan Gen. 1:26, waar God zegt: „Laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis”. En evenzo bevatten de verzen 7-9 („Gij doet hem heersen over de werken Uwer handen, alles hebt Gij onder zijn voeten gelegd: schapen en runderen altgeder en ook de dieren des velds, de vogelen des hemels en de vissen der zee, hetgeen de paden der zeeën doorkruist”) onmiskenbaar een herinnering aan wat op het pas uit Gen. 1 geciteerde volgt: „En God zegende hen (den mens en zijn vrouw) en God zeide tot hen: Weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte dat op de aarde kruipt”. M.a.w. den dichter van Ps. 8 staat niet maar een willekeurig mens voor ogen; nee, hij denkt aan hem die niet alleen met de soortnaam 'mens', maar ook met de eigennaam 'Mens' werd aangeduid, aan Adam.

En wat Ps. 80 aangaat: de dichter, Asaf, dringt zijn bede om Israëls herstel bij den Heere aan door te herinneren aan wat God met dit volk deed, toen Hij het uit Egypte naar Kanaän leidde (v. 9 „Gij hebt een wijnstok uit Egypte uitgegraven, Gij hebt volken verdreven en hem geplant”). Voor die destijds door den Heere overgeplante wijnstok (vgl. Ex. 15:17) gaat zijn gebed op tot God (v. 15); het is deze stek-uit-Egypte (v. 16) die hij betitelt als „den zoon dien Gij U hebt grootgebracht” (v. 16) en als „het menskind dat Gij U hebt grootgebracht” (v. 18).

Zoals de dichter van Ps. 8 terugziet naar waar de mens vandaan komt, naar de dag van Adams schepping, zo ziet de dichter van Ps. 80 terug naar waar Israël vandaan komt, naar de dag van zijn uitleiding uit Egypte. Dát Israël, het Israël-van-de-uittocht noemt hij „het menskind dat God Zich heeft grootgebracht”, zoals de dichter van Ps. 8 Adam het menskind noemt.

De conclusie die uit de vergelijking van deze beide psalmen te trekken valt ligt m.i. voor de hand: als Israël 'mensenzoon' (of 'menskind') wordt genoemd, dan wordt Israël daarmee getekend als een tweede Adam, en zijn uitleiding door den Heere

¹⁾ 7de jrg., blz. 100.

²⁾ De identificatie van dit rijk als wereldmacht tussen het Babylonische en het Perzische vormt een probleem. Volgens onze huidige kennis van de toenmalige geschiedenis is er geen plaats voor. Dit probleem laten we hier rusten. Intussen is het duidelijk, dat het boek Daniël inderdaad in zijn historisch deel deze voorstelling van zaken geeft, dat na de val van Babel eerst de Meden aan de macht komen, en pas later de Perzen. Intern is er dus in het boek Daniël overeenstemming tussen profetie en geschiedenis.

³⁾ Men denke verder b.v. ook aan de voorstelling van Israël als bruid van den Heere.

uit Egypte als een tweede schepping.⁴⁾ Als de Heere Israël in Kanaän plant, herplaatst Hij, om zo te zeggen, Adam in het paradijs.⁵⁾ Dat deze visie aan dit opmerkelijk gebruik van de benaming 'zoon des mensen' ten grondslag ligt, wordt nog te meer aannemelijk, als we letten op de context van Dan. 7:13. Het is nl. opvallend, hoe daar een *mensenzoon* (m.a.w. iemand van het genus 'mens') in contrast gezet wordt met verschillende typen van het genus 'dier': de heerschappij was nl. eerst aan vier dieren geweest, voordat deze bij rechterlijke beslissing van den Heere aan een *mensenzoon* toevalt. (Terecht is er op gewezen, dat ook in Ps. 80 degenen die Israël afstropen worden betiteld met de naam van een vernielend dier: „het everzwijn uit het woud”, v. 14.) Deze dieren nu kwamen op uit „de grote zee” die door de vier winden in beroering was gebracht. (Dan. 7:2). Hier is een duidelijke zinspel op de oervloed⁶⁾ en de daarover razende wind, op die elementen dus die we ook in Gen. 1:2 ontmoeten naar veler opvatting. (I.p.v. als „geest Gods” interpreteert men daar dan nl. de desbetreffende woorden van de grondtekst als „wind Gods”, d.i. „een beverige wind”. Vgl. voor deze betekenis van „Gods” b.v. Ps. 36:7, waar „Gods” parallel staat met „geweldig”, en Jona 3:3, waar de St.-vert. heeft „een grote stad Gods”, maar de NBG-vert. „een geweldig grote stad”.)

Bij de Israël omringende volken krijgt die vernielende watermacht, die bij de schepping aan banden gelegd moest worden (vgl. Ps. 104:6-9) vaak gestalte in een watermonster, een zeeslang, Rahab of Leviathan genoemd. Deze figuren spelen een rol in oude *scheppingsmythen*. Opmerkelijk is nu, dat de Bijbel daarentegen deze namen bezigt, als hij spreekt van de machten die Israël in zijn historie hebben bedreigd, maar door den Heere zijn vernietigd; en wel speciaal in de tijd, toen Israël uit Egypte trok (Jes. 51:9, 10; Ps. 74:13, 14; Ps. 89:10, 11). Echter: niet uitsluitend in die tijd; want de geschiedenis herhaalt zich: Israëls vijanden maken steeds opnieuw zich sterk, maar ook de Heere herhaalt zijn wonderen, om zijn 'schepping' Israël te redden van de 'chaos-machten'. In dié gedachtensfeer beweegt zich de profetie uit Jes. 27:1-3 („Te dien dage zal de Heere met zijn fel, groot en sterk

zwaard bezoeking brengen over den Leviathan, de snelle slang, over den Leviathan, de kronkelende slang, en Hij zal het monster in de zee doden. Te dien dage zal er een wijngaard (!!! mén denke aan Ps. 80!) zijn, die bruisende wijn voortbrengt; zingt van hem in beurtzang. Ik, de Heere, zijn behoeder, zal hem aldoor drenken; opdat niets hem beschadige, zal Ik hem dag en nacht behoeden”), beweegt zich — blijkens v. 2 — ook het visioen van Dan. 7.⁷⁾ Dat laatste nu pleit ervoor om in de benaming 'zoon des mensen' voor 'Israël' een zinspel op de schepping van Adam te zien.

★ ★ ★

Paulus noemt in 1 Cor. 15 Christus 'den tweeden mens' en 'den laatsten Adam' (v. 45). Maar blijkbaar is het dus zo, dat Christus in zijn hoedanigheid van 'tweeden Adam' een voorloper heeft gehad onder het O.T., en wel Israël. Israël is de oudtestamentische tweede Adam. En het is door de benaming 'mensenzoon' (of 'menskind') dat dit volk als tweede Adam wordt gekenmerkt.

In al Israëls rechten treedt straks Jezus Christus, omdat Hij alle door Israël — evenzeer als door Adam — verzuimde verplichtingen jegens God op

zich neemt en nakomt. Daarom maakt Hij aanspraak op alle titels van Israël: zo op de titel 'zoon', Joh. 8:36 (vgl. Ex. 4:22; Ps. 80:16; Hos. 11:2); alsook — en dat zeer veelvuldig — op de titel 'zoon des mensen'.

In dit verband vraagt één merkwaardige uitspraak van Jezus wel bijzondere aandacht. Ik bedoel Marc. 2:27, 28. Als de Farizeeën zijn discipelen lastig vallen over het plukken van aren op sabbat, zegt Hij: „De sabbat is gemaakt om den mens, en niet de mens om de sabbat. Dus is de Zoon des mensen heer ook over de sabbat”.

Dat Jezus in de laatste zin met 'de Zoon des mensen' zichzelf bedoelt, valt dunkt mij niet te betwisten: in het N.T. is deze benaming helemaal voor Hém gereserveerd. Maar wien bedoelt Hij in de eerste zin met 'den mens', om wien de sabbat is gemaakt? Omdat hier in de conclusie („dus”) de aanduiding 'zoon des mensen' in speciale zin is gebezigd, lijkt het niet waarschijnlijk, dat in de stelling waarop deze conclusie is gebouwd, het woord 'mens' een algemene betekenis zal hebben. Veeleer zullen we ook het woord 'mens' hier in speciale zin moeten verstaan, m.a.w. of op Adam of op Israël moeten betrekken.

Nu is van 'sabbat' voor het eerst sprake aan het

D. W. L. MILO — DALMALLY

GEBED ZONDER EINDE

Gebed zonder einde — dat is toch een mooie titel? Bidt zonder ophouden, zei Paulus; nu, lijkt dat niet op een gebed zonder einde? Ja, dat lijkt er op — maar is niet hetzelfde. Probeert u maar eens een kwartier vol te houden met bidden. En denk dan eens over de kloosterbroeders, die in vroeger eeuwen zich verbonden om vele uren achtereen te bidden. Het is mens-onmogelijk.

En denk ook eens aan dat schilderij van, ik meen, Gerard Dou: een oud vrouwtje, met het avondeten op tafel, in gebed verzonken. De poes probeert haar gebed te doen ophouden. Als u er een minuut naar kijkt, en het vrouwtje is nog niet gereed, dan grijpt u. Ze is tijdens haar gebed de eeuwige rust ingegaan. Vandaar die naam: gebed zonder einde.

Maar het gebed zonder einde kan ook een gezamenlijk gebed zijn, gedaan door een groep mensen die elkaar aflossen. Wij zijn daar zo niet mee vertrouwd. Als kind logeerde ik eens in een niet-gereformeerd gezin; daar werd in de oudejaarsnacht gezamenlijk geknield gebeden. Ieder zei wat hij te danken en te belijden had. Ieder volgde zijn buurman op, als die klaar was. Zo werd het een gezamenlijk gebed, met velerlei verrassende bijdragen, niet al te veel herhalingen en tot algemene stichting en blijdschap.

—o—

Daar kunt u aan denken, wanneer u uit het Liedboek voor de Kerken gezang 393 eens opslaat. Het is een avondlied, een nocturne, een zacht-vloeiend

vooisken. De melodie is van een Engelse predikant uit de vorige eeuw. De componist was muzikaal autodidact en maakte verscheidene kerkelijke melodien. Zijn naam: Clement Cotterill Scholefield. Hij gebruikte, zoals in veel Engelse hymns, de driekwartsmaat; een die wij, met onze calvinistische inslag, nauwelijks geschikt voor kerkzang achten. Toch — als u ermee vertrouwd raakt, is de driekwartsmaat helemaal niet gek; helemaal geen specifieke dansmaat. In de gregoriaanse kerkmuziek werd vroeger de drielige noot of de drielige maat als volmaakt aangezien; aangeduid met een cirkel, symbool van de eeuwigheid. De drie zou ook kunnen wijzen op de drie-eenheid Gods. En als u daar nog een stap verder op in wilt gaan: de C, die in onze muziek de vierkwartsmaat aangeeft, is helemaal geen letter C maar een gedeeltelijke cirkel, aangevende dat de volmaaktheid van de driekwartsmaat niet bereikt is. Maar genoeg hierover.

De tekst van John Ellerton (uit de laatste eeuwwisseling) is een klassieke belijdenis. Vertaald door Jacqueline van der Waals luidt deze in lied 393:

De dag, door uwe gunst ontvangen,
is weer voorbij, de nacht genaakt;
en dankbaar klinken onze zangen
tot U, die 't licht en 't duister maakt.

Die dan, als onze beden zwijgen,
als hier het daglicht onderduikt,
weer nieuwe zangen op doet stijgen,
ginds waar de nieuwe dag ontluikt.

Zodat de dank, U toegezonden,
op aard nooit onderbroken wordt,
maar steeds opnieuw door mensenmonden
gezongen en gesproken wordt.

Voorwaar, de aarde zal getuigen
van U, die thans en eeuwig zijt,
tot al uw schepselen zich buigen
voor uwe liefde en majesteit.

⁴⁾ Daarmee ben ik op een geheel onverwachte wijze gesterkt in de overtuiging die ik vele jaren geleden heb verdedigd, dat nl. in het N.T. de uitdrukking 'grondlegging der wereld' meermalen — ik geloof zelfs: altijd — betrekking heeft op Israëls uit- en intocht. Vgl. mijn gebundelde Reformatie-artikelen *Wat betekent de term 'grondlegging der wereld' in het N.T.?*, Enschedé 1959, en de beantwoording van de critiek daarop in *De grondlegging der wereld. / Zag Israël zijn intocht als schepping?*, Enschedé 1958. T.a.v. een der belangrijkste teksten in geding (Ef. 1:4) heb ik naderhand nog enkele niet onbetekenende nieuwe argumenten aangedragen (in dit blad, jrg. 9, blz. 270 en 278). Ik wil daaraan nu nog een toevoegen. Het bewuste woord uit Ef. 1:4 vormt een onderdeel van een lofzang (blijkens het begin van v. 3). Is het niet curieus, dat Paulus' metgezel Lucas zowel in de lofzang van Maria als in die van Zacharia een verwijzing naar de belofte, aan Abraham gedaan, opneemt (Luc. 1:55; 73)? (Hij leidt die in 1:55 in met hetzelfde 'kathoos' (zoals), dat Paulus in Ef. 1:4 bezigt; vgl. ook — in wijdere samenhang — Luc. 1:70.)

⁵⁾ Ik vraag mij af, of in de Bijbel de vestiging van Israël in Kanaän niet in nog meer paradijs als een parallel van Adams vestiging in het paradijs wordt getekend. Bij de intocht wordt voor Israël de keuze tussen zegen en vloek aanschouwelijk gemaakt (en permanent gehouden), doordat zegen en vloek op twee naast elkaar gelegen bergen worden gelegd, t.w. de zegen op de Gerizim en de vloek op de Ebal (Deut. 27:12, 13; vgl. Joz. 8:33). Herinnert dit niet aan de wijze waarop voor Adam de noodzaak om bewust te kiezen aanschouwelijk werd gemaakt, nl. doordat de Heere in het midden van de hof van Eden twee bomen naast elkaar plant, waarvan Hij de ene maakt tot drager van het leven, de andere tot drager van de dood (Gen. 2:9; vgl. 3:3)?

⁶⁾ Ook in Openb. 13 komt het beest met de tien hoorns en de zeven koppen op uit de zee. Vgl. verder Openb. 21:1 „en de zee was niet meer”: geen 'chaos-macht', d.w.z. geen vijand van Gods uitverkoren volk, van Zijn nieuwe schepping, kan ooit meer de kop opsteken.

begin van Israëls woestijnreis (Ex. 16:25). En Mozes zegt dan, dat de Heere aan Israël de sabbat gegeven heeft (v. 29). Dezelfde voorstelling (dat de sabbat een geschenk van den Heere aan Zijn volk Israël is) vinden we later ook bij Ezechiël (20:12). En ook in Ex. 31:13 en 17 zegt de Heere, dat de sabbat een teken is tussen Hem en Israël. Van een sabbat voor den mens-van-den-begine weet de Schrift m.i. niet. In Gen. 2:2 wordt wel vermeld, dat God zelf op de zevende dag rustte, wat ook als motief dient voor de instelling van de sabbat voor Israël (Ex. 20:11). Maar dat God aan Adam de sabbat schonk, valt m.i. uit de Schrift niet op te maken. Ook in zijn opdrachten aan Adam rept de Heere met geen woord van het onderhouden van de sabbat.

Ik geloof dus, dat Jezus in Marc. 2:27 bedoeld heeft: de sabbat is gemaakt voor Israël, Gods nieuwen mens (en niet omgekeerd: Israël voor de sabbat).

En hier krijgt nu het conflict met Israëls leidlieden een soortgelijke toespitsing op de rechtsaanspraken die Jezus Christus op de aan Israël vermaakte erfenis laat gelden, als in Joh. 8:30-56 (waarop ik daareven zinspeelde), als Hij laat volgen: „Dus is de Zoon des mensen heer ook over de sabbat”,

d.w.z. omdat Ik de ware 'Israël', de definitieve 'zoon des mensen' ben, heb Ik te beschikken ook over de sabbat. Dit woord spreekt Jezus — men lette daarop — aanstonds bij de eerste van een hele reeks van wat in de ogen der Joden schendingen van de sabbat zijn. Daardoor worden alle volgende schendingen een onderstreping van de pretentie die Hij bij deze eerste zo duidelijk uitspreekt: „Ik ben Israël”. En door nu meteen de kwestie op deze noemer te brengen, geeft Hij aan dit conflict een onnoemelijke diepte. Hij dwingt nl. Israël niet maar zijn sabbatspraktijken te herzien, maar stelt het volk voor een eis die oneindig veel dieper in hun vlees snijdt: niets minder dan hun identiteit eist Hij voor zichzelf op. Daarmee laat Hij het volk weten: slechts in Mij zijt gij die gij zijt, kunt gij voor den Heere zijn die gij zijn moet. Heel uw staat voor God is opgehangen aan Mij. „Niemand kent de Vader dan de Zoon, en degene aan Wien de Zoon Hem wil openbaren” (Matth. 11:27): op deze woorden van Jezus laat Mattheüs de geschiedenis van de arenplukkende discipelen volgen (12:1-8). Israël is in zichzelf nergens meer, zo min als Adam na de zondeval.

Hier blijkt nu — en daarop doelde ik boven — wat ons ontgaat, als we de profetie van den mensenzoon

al te rechtstreeks op Christus betrekken. Als wij nl. niet in rekening brengen, dat deze mensenzoon in eerster instantie Israël was, beseffen wij niet, hoezeer de Heiland zijn eigen volk tegen de haren instrijkt, als Hij optreedt met de pretentie „Ik ben de mensenzoon”. Dan wordt ons niet ten volle duidelijk, hoezeer dit evangelie voor de Joden een ergernis is geweest.

Hier in dit sabbatsconflict spreekt Jezus, als ik het goed zie, een woord van dezelfde diepte als in Joh. 15:1 vlgg.: „Ik ben de ware wijnstok”..., terwijl toch niemand er aan kon twijfelen, dat Israël Gods wijnstok was (zie nogmaals Ps. 80!). „Zoals de rank geen vrucht kan dragen uit zichzelf, als hij niet aan een wijnstok zit, zo gij evenmin, wanneer ge niet in Mij zijt”. Alleen maar: de discipelen, tot wie dit woord was gericht, hebben — in tegenstelling tot de Farizeeën en brede lagen van het volk — dit vernederende woord aanvaard. Ze hebben zich gewonnen gegeven; al hun verworvenheden, ja hun identiteit prijsgegeven, om — naar het woord van Paulus (Filipp. 3:9) — „in Christus gevonden te worden”. Want minder vraagt Christus van het volk Israël niet, dan dat het zich zelf verloochent in de meest absolute zin; d.w.z. dat het erkent: eigenlijk ben ik Israël niet, Gij zijt het; alleen in U ben ik mijzelf.

Ja, nu kent u het hele lied weer. U hoort de mooie buigzame wijs van Clement Scholefield, die zich bij de doordachte tekst aansluit. De beelden uit het lied spreken u toe. Het is een mooi avondlied geworden, een lied van dank en aanbidding. De zon zal over Gods volk niet ondergaan, zei Jesaja. En als u eens een mond open kunt doen — probeert u dit lied dan als slotzang na de avonddienst gezongen te krijgen. Het zal u geen kwaad doen.

—o—

The day Thou gavest, Lord, is ended;
The darkness falls at thy behest;
To thee our morning hymns ascended,
Thy praise shall sanctify our rest.

We thank thee that thy Church unsleeping,
While earth rolls onward into light,
Through all the world her watch is keeping,
And rests not now by day or night.

As o'er each continent and island
The dawn leads on another day,
The voice of prayer is never silent,
Nor dies the strain of praise away.

The sun that bids us rest is waking
Our brethren 'neath the western sky,
And hour by hour fresh lips are making
Thy wondrous doings heard on high.

So be it, Lord! thy throne shall never
Like earth's proud empires, pass away;
Thy Kingdom stands and grows for ever
Till all thy creatures own thy sway.

De van u ontvangen dag, Heer, is voorbij,
de duisternis valt in naar uw gebod;
onze morgenzangen klommen tot U op,
en ook onze rust zal door uw lof geheiligd zijn.

Wij danken U dat uw kerk waakzaam,
terwijl de aarde doordraait, de zon tegemoet,
over de hele wereld haar wacht houdt en
dag noch nacht ophoudt (te lofprijzen).

Daar over elk werelddeel en eiland
de dageraad een nieuwe dag inluidt,
zal de stem van het gebed nooit zwijgen
noch de keten van lofprijzing verbroken worden.

De zon, die ons te ruste wenkt, maakt wakker
onze broeders achter de westerkim,
en uur na uur klinkt van nieuwe lippen
de lof van uw wondere daden omhoog.

Zo zij het, Heer. Uw troon zal nimmer,
als aardse rijken, voorbijgaan.
Uw koninkrijk staat en komt steeds nader,
tot alle schepselen buigen voor uw macht.

—o—

De melodieën in het Church Hymnary (ook hier is men aan de derde gezangsbundel begonnen) dragen dikwijls een populaire naam. Soms is het de Bunessan (van het eiland Mull bekend geworden), soms de Ashwell, de Cheshire, of de Iona of een andere plaats-aandui-

ding. Soms ook de Ascendit Deus of de Corde natus, of een andere Latijnse naam. Soms ook de St Margaret, de St Mary, de St John, de St Matthew of een andere heilige aan wie de wijs wordt toegeschreven. In dit geval is de wijs van Clement Scholefield in de kerkboeken aangeduid als de St Clement. Is ds Scholefield dan heilig verklaard? Welnee — maar hij is net zo heilig als de geroepen heiligen van Corinthe; nu hij het niet meer verzondigen kan, wordt hij op oudchristelijke wijze als Sint Clement aangeduid. En als u nog niet zeker bent dat hij geen Rooms prelaat is geweest, kijk dan eens in het oude avondmaalsformulier: ook daar komt u heiligen tegen.

John Ellerton gaf u de prachtige tekst, die u aan de Schrift herinnert. Aan Jesaja, aan Mozes, aan David, aan Johannes. Aan de tempeldienaren, die „hun wacht waarnamen”. Aan Paulus, die ons beval zonder ophouden te bidden — al bedoelde hij niet helemaal hetzelfde.

Als u lied 393 in ere houdt, gebruikt u de vertaling van Jacqueline maar. Die is niet zo rijk als het oorspronkelijke — maar u ziet voortaan meer perspectief in dit schone kerklied. U ziet zichzelf en uw medechristenen als een kraal (een koraal) in de wereld-omspannende rozenkrans van nimmer zwijgende lofzangen. Als Gods goedertierenheid dan tot in eeuwigheid duurt — laat onze dank niet achterblijven.

WINDSTILTE

Ik voel mij opgenomen in Uw wijde stilte,
Ik voel mij overschaduwd door Uw hand;
En uit mijn hart wijkt alle bitterheid en kilte:
Hier is het goed — mijn boot meert aan Uw strand.
En alle stormen, die 'k ben doorgevaren,
en alle golven, dreigend, huizenhoog,
Gij bracht ze met één handwenk tot bedaren
en met één blik uit Uw almachtig oog.
Nu wacht ik Uw bevel, weer uit te varen.
Wanneer? Waarheen? 't Is goed, want Gij bepaalt;
Ik blijf gespannen naar de verte staren
Waar aan de einder eeuwig zonlicht straalt.

Nel Benschop - Uit: Een boom in de wind - Uitg. Kok, Kampen

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

„Vader Drees” over de PvdA

In het „Reformatorisch Dagblad” werd een bijzonder interessant en belangrijk interview gepubliceerd dat een paar medewerkers van dat blad hadden met — om hem met zijn volle titel te noemen — „Minister van Staat Dr W. Drees”.

Het ging daarin voornamelijk over de PvdA. En omdat wat hij zegt zo bijzonder belangrijk en actueel is geef ik het oordeel van deze „grand old man” graag hier door.

Eerst citeer ik wat Dr Drees zegt over de *openbaarheid*. Men weet het: brutale, vaak onbeschofte journalisten, radio- en televisiemensen, persen hun slachtoffers bij wijze van spreken

„het nieuws” uit het lijf. Het zo belangrijke „geheim van Soestdijk”, voor een gezonde politiek en democratie noodzakelijk, is al zwaar geschonden. De adviezen aan de koningin gegeven inzake de kabinetsformatie worden soms zelfs in extenso gepubliceerd. Het wordt voor de koningin zo bijna onmogelijk het odium van partijdigheid te ontgaan. En evenzo worden de onderhandelingen en gesprekken van een kabinetsformateur zwaar bemoeilijkt als iedere fase daarvan in de krant komt. Dan ontstaan bijna onvermijdelijk prestigekwesties en het vastpinnen op woorden. Men denke aan het interview van minister Van Agt met een duitse journalist.

Minister Drees zegt er dit van: „Er is in onze tijd ontstaan een geheel nieuwe opvatting van openbaarheid.

Ook in mijn tijd was er een zekere vorm van openbaarheid. Zo is de behandeling van de grote politieke vraagstukken altijd openbaar geweest. De wijze waarop nu echter alle meningsverschillen, die er bijvoorbeeld heersten tijdens de afgelopen kabinetsformatie tussen PvdA, CDA en D’66, in de openbaarheid werden gebracht en het publiceren van elke ge-

dachtenwisseling tussen de fractieleiders en het elke dag opdraven voor de televisie om te vertellen hoe ze denken dat het zal gebeuren en na afloop hoe het gebeurd is, ik geloof niet dat onze politiek daarmee gediend is.

Neem nou ook de besprekingen voor het Centraal akkoord tussen werkgevers en werknemers. De interviewer vraagt vooraf: „Wat wilt u hebben?” En: „Tot welke concessies is u bereid als dat niet ingewilligd wordt?” Ze willen het overleg al gevoerd hebben voor de t.v. Men wil niets meer toevertrouwen aan de mensen die men heeft gekozen. Zo zijn er vraagstukken als de grondpolitiek, die heel ingewikkeld zijn en die grondig bestudeerd moeten worden, nu wil men iedereen ook over alle details laten meepren. Dat is een hele slechte zaak.”

Dr Drees vertelt dan door welke oorzaken hij van de PvdA is vervreemd. Hij zegt daarover:

„Ik heb de partij tot mijn tachtigste als voor het leven benoemd lid van het partijbestuur, van zeer nabij meegemaakt. Toen kon ik de verantwoording er niet meer voor nemen. Dat was na het congres van 1971, dat naar mijn mening twee volstrekt tegenstrijdige besluiten had genomen. Het ene was dat men zou komen tot de vorming van een progressieve volkspartij met D’66 en PPR, wat er toe leidde dat men na afloop vaststelde: De rode vanen hebben voor het

laatst gewapperd.

In de afspraak die Den Uyl met Van Mierlo had gemaakt, was namelijk uitdrukkelijk gesteld: noch socialistisch, noch liberaal, maar zuiver pragmatisch. Dat was eigenlijk voor mij al reden om er uit te gaan. Ik hecht nu eenmaal aan het socialisme, je kunt onder de naam progressief weliswaar praktisch dezelfde dingen doen, maar voor mij is het socialisme met alle gebreken die eraan kleven, de massabeweging zoals die zich in een lange geschiedenis heeft ontwikkeld.

Later zijn die toezeggingen aan D’66 en PPR weer ingetrokken en is men zelfs zover gegaan dat men wilde dat de rode vanen van de stadhuizen zouden wapperen. Daar ben ik dan weer tegen omdat je de rode vlag wel kunt gebruiken als een strijdsymbool dat van principiële betekenis is, maar je kunt het niet gaan verheffen als symbool voor de bevolking als geheel.

Maar na deze wonderlijke capriolen van de PvdA, eerst: „we zijn niet meer rood” en toen: „heel het volk rood” volgde er iets dat veel erger was.

Dr Drees zegt er dit van: Na deze tegenstrijdige besluiten maakte de PvdA een nieuwe draai! Dat gebeurde door de invloed van „Nieuw links”. Het was volstrekt in tegen-

terloops.....

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

JEUGD EN SEKSUALITEIT

(9)

In een aantal artikeltjes heb ik wat geschreven over „jeugd en seksualiteit”. Ik ben daarin niet volledig geweest. De bedoeling was slechts om te laten zien dat er op dit gebied veel vragen zijn, bij de jongelui die erover spreken willen en wellicht ook bij de ouderen die er liefst over zwijgen. Maar vragen zijn er om te beantwoord te worden. Verantwoord leven voor God betekent dat we trachten om de vragen van onze tijd concreet te benaderen en daarop vanuit de bijbel een antwoord te zoeken. Te zoeken... want de belijdenisschriften van de kerk zeggen er vrijwel niets over!!

Geloven en belijden zullen we echter moeten doen vandaag. En ons belijden, ook als het gaat over vragen rondom de seksualiteit, zal moeten zijn een verwoorden van Gods Woord in onze tijd.

Onze jongens en meisjes hebben recht op méér dan wel algemene klanken die al eeuwen worden gehoord. Ze hebben ook recht op méér dan wat wij gepast of ongepast vinden binnen allerlei fatsoensnormen en fatsoensmoraal.

De bijbelstudieweekends hebben op nieuw doen zien dat er over gepraat

kán worden, dat het mogelijk is om sámen naar wegen te zoeken.

Misschien is dat vandaag moeilijker dan b.v. een dertig, veertig jaren geleden. Maar dat moeilijke komt dan niet door de vrijheid, waarnaar jongeren — zoals ouderen wel beweren — grijpen. Dat moeilijke komt voor een deel door de ouderen die de problemen van het jong-zijn vaak benaderen vanuit hun eigen jong-zijn. En dat gaat nu eenmaal niet. Jong-zijn in 1978 is anders dan jong-zijn in 1938.

—o—

Als slot van deze serie wil ik enkele gedeelten laten volgen uit het slotwoord tijdens de weekends. Het zijn wat losse zinnen om over na te denken:

„Het gebod van God aan de mensen om lief te hebben is al oud. En toch heeft Johannes (1 Joh. 2) het over een nieuw gebod. Hij doet dit, omdat de Here Jezus aan dat oude liefdegebod een nieuw karakter heeft gegeven, omdat de Heiland aan dat gebod iets heeft toegevoegd. Hij heeft dit gebod niet alleen centraal gesteld voor héél het leven — denk maar aan de bergrede — maar er vooral op gewezen dat wij moeten liefhebben *zoals Hij heeft liefgehad*. Jezus heeft aan het liefdegebod de *zelfopoffering* toegevoegd. In de liefde van Christus zien we tot werkelijkheid komen het beeld van de graankorrel, waarover Hij spreekt in Joh. 12: „indien de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zichzelf, maar indien zij sterft brengt zij veel vrucht voort”... Zelfopoffering, geen zelfvernietiging.”

—o—

„Het is opmerkelijk dat Paulus in 1 Cor. 15, als het gaat over het begraven-words-na-ons-sterven en het weer opstaan-van-ons-op-de-nieuwe-aarde, ook het beeld van de graankorrel gebruikt.

Voor de gemeente van Corinthe aan wie Paulus schrijft lagen er belangrijke vragen met betrekking tot „hoe dat dan wel allemaal zijn zou”. En dan antwoordt Paulus: „... en als gij zaait, zaait gij... slechts een korrel, bijvoorbeeld van koren, of van iets anders. Maar God geeft er een lichaam aan, gelijk Hij dat gewild heeft, en wel aan ieder zaad zijn eigen lichaam.”

Dat lichaam van ons met al zijn gebreken is voor God belangrijk genoeg om het straks terug te zien op de nieuwe aarde.

Maar eerst moet het geofferd worden. Straks, na ons sterven, wordt het overgegeven aan het verderf, maar ook nu reeds is ons lichaam een „vernederd lichaam” (Fil. 3 : 21). Ons lichaam draagt de sporen van de zonde met zich mee: ziekte, gebrek, zwakheid, maar ook: gebrek aan zelfbeheersing, egoïsme, seksuele zonden. We zondigen met dat lichaam van ons.”

—o—

„Ons lichaam is van God en Hij vraagt het offer van ons lichaam:

„dat gij uw lichaam stelt tot een levend, heilig en Gode welgevallig offer: dit is uw redelijke erediens (Rom. 20 : 1).

Zelfopoffering heeft niet alleen te maken met de „ziel”. Zelfopoffering heeft te maken met onze handen en voeten, ogen en oren, mond en maag, ook met onze geslachtsorganen. Godsdienst is niet maar een zaak van zuivere leer of iets dat zo heet. Godsdienst heeft te maken met je

lichaam en hoe je met dat lichaam omgaat.

In die omgang met ons lichaam vraagt God een offer van ons. En een offer brengen betekent: bezitten als niet-bezittende.”

—o—

„God is maar niet alleen in ons midden en rondom ons, maar Hij is in ons.

En nu wil Hij dat we met ons lichaam Hem verheerlijken.

Dat betekent in verband met de seksualiteit allereerst dat we met een dankbaar en gelovig hart die seksualiteit aanvaarden als een geschenk van God. Een geschenk van Hem echter waarvan wij door de zonde het zondeloze hebben afgehaald. Een geschenk van Hem dat door onze schuld is komen te liggen onder Gods vloek. Een geschenk van Hem, dat Hij ons desondanks heeft laten houden en waarvan wij toch mogen blijven genieten.

Echter: Hij wil bij dat genieten zijn. Hij wil het eerste en het laatste woord.

Er is een Derde, Die de eerste wil zijn. God.

En dát is nu precies het offer dat je brengen moet; God het laten zeggen in je leven, ook in de beleving van de seksualiteit.

Denk nog even aan de graankorrel die sterven moet...”

—o—

„Seksualiteit, seksuele behoefte, zelfbevrediging, omgaan met elkaar, ongetrouwd blijven, homofiel zijn: beleef het zó, dat God er naar kan blijven kijken en er zachtmoedig bij kan blijven.”

spraak met dat fabriceren van een „volksparitij”, aldus dr Drees,

dat men de zeggenschap in meerderheid aan nieuw-links gaf, een veel radicalere groep. Dus terwijl men aan de ene kant de neiging had om de gematigde kant uit te gaan met D'66, die uit de liberale hoek kwam, ging men aan de andere kant nieuw-links praktisch de zeggenschap geven. Daardoor was het zeker dat de partij een zeer radicale koers zou gaan varen, een heel andere koers dan tot nog toe gevolgd was.

Deze verwachting is ook uitgekomen. Zie maar naar de manier waarop tegenwoordig door de jonge intelligentie de partij wordt bepaald en de enorm lange verkiezingsprogramma's waarop ongeveer 4000 amendementen werden ingediend! Zo kan het gebeuren dat door waarnemers wordt vastgesteld dat je op de PvdA-partijraden geen arbeider zult aantreffen.

Het is de jonge intelligentia, studenten en afgestudeerden, vormings- en welzijnswerkers, die het heft in handen hebben. En dat zijn mensen met idealen en veel ambities, maar dikwijls met gemis aan werkelijkheidszin. Het feit dat men hulp geeft aan Cuba, dat een leger de Atlantische Oceaan overstuurt om een nieuwe dictatuur te vestigen in Angola, dat is typisch het linkse deel van de PvdA. Chili mag niet gesteund worden (daar ben ik het op zich wel mee eens) maar een land dat zijn soldaten erop uitstuurt om elders een dictatuur aan de macht te helpen, daar moet Nederland hulp aan geven.

Dat heb ik zien aankomen in de partij, die radicale stroming en daar heb ik de verantwoordelijkheid niet voor willen dragen. Het feit dat ik minister-president ben geweest en voor mijn leven in het partijbestuur was benoemd, dat maakte, dat ik me meer dan een gewoon lid verantwoordelijk achtte voor wat er gebeurde.

Het is allemaal wel heel verdrietig geweest, hoor, je laat veel achter, maar aanblijven zou onwaarschijnlijk geweest zijn...

Wat dr Drees hier zegt klopt volkomen met wat ik een paar weken geleden ontleende aan het onthullende boekje van Vuijsje: *De nieuwe vrijgestelden, het spijkerbroekproletariaat*. Die „vrijgestelden” hebben in de PvdA, de PPR, de PSP de zaak volkomen in de macht! De PvdA is alles behalve een partij van de arbeiders. Die stemmen er wel op. Maar ze hebben — ook door hun eigen schuld — daarin niets meer te zeggen. De fantasten — „welzijnswerkers” en nog onrijpe academici met grote monden, grote tractementen, veel vrije tijd en weinig werkelijkheidsbesef — bedisselen daar de boel.

Ze vissen wel de vette kluiven uit de politieke soep!

Herinnert U zich nog het rake woord van Hans van den Doel: „Voor tien jaar hadden de nieuw-linkers niets te verliezen dan hun ketenen, nu niets dan hun ambtsketenen?”

Inmiddels werd door Nieuw-links in Groningen de „oude garde” van de PvdA opgeruimd. En in Amsterdam is men daarmee ook grondig bezig. Wethouder De Cloe heeft al de bons gekregen en na hem nog zes anderen! En burgemeester André ter Louw viert zijn eenjarig jubileum als burgemeester met op zijn bureau de mededeling dat voor het eerst sinds jaren de activiteit in de Rotterdamse haven — door het niet alert zijn van de — in meerderheid rode — raad — is teruggelopen. En er ligt voor hem ook nog het dossier Kalma!

Ongelukkig het land welks koningen „kinderen-in-wijsheid”, „groten-van-mond” en „begerigen-naar-macht” zijn.

Maar dr Drees heeft nog meer te vertellen. En wel over de financiën. Men hore:

Ook op dit gebied van de financiën had ik zorgen. Naar mijn mening is men daarmee uitermate onvoorzichtig geweest. Ik geloof dat er zeker tegenstellingen bestaan tussen mij en de partij. Dat hangt ook weer samen met nieuw-links, dat helemaal niet bekommerd is over het doen van overheidsuitgaven. Men is nu zelfs zo royaal geworden dat men in de tijd dat het laatste kabinet zitting had, van de 44 miljard, zeg ik wel eens, waartoe men in 160 jaar gekomen is, in nog geen vier jaar gegaan is tot 100 miljard. Men zit nu met een tekort van 15 miljard, wat onmogelijk ruim is.

Als je in een situatie verkeert als in de dertiger jaren, zijn tekorten nog geoorloofd. Dat was een crisis waarbij vooral de consumptie aangemoedigd moest worden. Dat ligt nu heel anders. Nu is het tekort duurzamer geworden. Ik geloof dat er op dat gebied een tegenstelling ligt tussen mij en een man als Den Uyl. Geen persoonlijke tegenstelling overigens, want we spreken elkaar af en toe nog wel, maar hij denkt gemakkelijker over het doen van openbare uitgaven.”

En nog is Dr Drees niet uitgesproken.

Hij geeft ook nog zijn oordeel over dat wat zonder twijfel het gevaarlijkste is voor een democratie. Namelijk dat een partijraad van één partij baas gaat spelen over een partijfractie in de Kamer en zelfs over een ministerie en kabinetsformatie!

Dr Drees zegt er dit van:

Een andere opvallende ontwikkeling is dat de partijen, met name de PvdA via de fracties op z'n zachtst gezegd invloed uitoefenen op het beleid van de minister. Wat vindt de ex-minister daarvan? Drees: „Ik onderscheid daarbij twee dingen. Er moet beslist contact zijn tussen de minister en de fractie, zodat men elkaars algemene denkbeelden goed kent. Maar bezwaren heb ik als ministers, wanneer er in de ministerraad een concreet punt aan de orde komt, moeten gaan praten met de fracties. In dat geval komt men als blokken tegenover elkaar te staan. Daardoor wordt naar mijn mening het vinden van een oplossing heel veel moeilijker.

Tegenwoordig is die opvatting totaal anders. In de afgelopen periode had men elke week contact met de fractievoorzitters over concrete punten. Dat heeft bepaald niet bijgedragen tot de politieke besluitvaardigheid. Dan zeg ik, maar dat is een algemene kwestie waarin ik altijd met nieuw-links van mening heb verschild (iedereen moet zich met alles kunnen bemoeien), je moet de ministers, die door de Koningin in overeenstemming met de politieke situatie benoemd worden, vertrouwen schenken en aannemen dat ez de algemene denkbeelden van de fractie kennen en daarmee rekening zullen houden, en dat ze niet altijd terug moeten gaan: mag ik, mag ik?

Ik heb zelfs reden om aan te nemen, want er lekt soms veel uit, dat men over de grondpolitiek, waardoor de botsing ten slotte is gekomen, in het kabinet tot overeenstemming had kunnen komen over een compromis-voorstel als er niet gezegd was: ja, maar dat moet nog aan de fractie worden voorgelegd. En toen is door de fractie van de PvdA bezwaar ingebracht en daarom is het zo gegaan. Nu ook weer bij de kabinetsformatie. De fractievergaderingen van de PvdA werden bijgewoond door het dagelijks bestuur. Dat is weer een vermenging van functies hè? Zoiets is een vertrouwenszaak van de fractie.”

Ten slotte lucht dr Drees over de door

een kleine partijafdeling van de PvdA voorgestelde en in een vloek en een zucht aanvaarde motie waarin werd uitgesproken dat de PvdA de voorkeur geeft aan een republiek boven een monarchie van het huis van Oranje!

Dr Drees oordeelt daar zo over.

Het Koningshuis: Het PvdA-congres nam op een mistige vrijdagavond een resolutie aan waarin de voorkeur werd uitgesproken voor een republiek. Koningin Juliana dus Hare-Majesteit-af en daarvoor in de plaats een gekozen president. Daarmee haalde de partij de al tijden begraven strijdbijl, eens door Troelstra lustig gehanteerd, weer boven de grond.

Drees: „Ja, die uitspraak van het congres is een typisch onverstandige geweest. Men kan in theorie de republiek een gewenste staatsvorm vinden, bijvoorbeeld in het geval van de vroegere koloniën. Maar de PvdA hoeft dat niet voor de hele wereld aan te geven, maar voor Nederland. En om nu in ons land het Koningshuis te vervangen door een president, dat vind ik bijzonder onverstandig.

Ook moet dan het nieuwe staatshoofd gekozen worden door de hele bevolking. Maar dat geeft niet zóveel waarborgen! Hindenburg is ook bij algemene verkiezingen tot president gekozen en heeft Hitler tot rijkskanselier benoemd. En was Nixon zo'n ideaal staatshoofd? En wat ook geldt, is dat staatshoofden worden gekozen na een politieke strijd waarbij de tegenstander nogal eens gediskwalificeerd wordt en de gekozene toch typisch als een partijman naar voren komt.

Bovendien hebben we in Nederland het Oranjestelsel met die sterke historische herinnering en verbondenheid aan de strijd om de vrijheid, die weer is opgeleefd tijdens de oorlog. Dan voel ik er heel weinig voor en is het toch wel heel ongelukkig om daar verandering in te brengen. Het zou ook in ons volk op grote tegenstand stuiten. Ik ben er verder van overtuigd dat ook de opvolger van onze vorstin, prinses Beatrix, een goed staatshoofd voor ons zal kunnen zijn.”

Tot zover dr Drees.

Ik vraag mij zo dikwijls af: waarom ontmaskeren de christelijke massamedia dit ondemocratisch geknoei niet genadeloos.

Het gaat toch om het welzijn van het land.

Om van een christelijke politiek nog maar niet eens te spreken!

Men lette toch vooral op de wonderlijke situatie die uit het bovenstaande blijkt. Een rasechte en beginselvaste socialist schrijft dit in — het *Reformatisch Dagblad*! En dat kon omdat beide op zakelijke gronden bezorgd zijn over de toekomst van ons land en volk.

Toen ik het artikel van dr Drees had gelezen dacht ik aan twee momenten uit een conference van Wim Kan.

De eerste was de meesterlijke imitatie van de gesprekken met de „minister-president” Den Uyl. U weet wel die gesprekken waarin Den Uyl veel sprak, of beter gezegd veel praatte, maar weinig of niets zei. Als je daarnaar luisterde en dan weer flitsen hoorde uit zijn „geweldige” verkiezingsspeech voor de massa schoot je het prachtige woord van Churchill te binnen: „Een politicus denkt aan de eerst volgende verkiezingen, een staatsman aan de komende generatie.” Het tweede „bon mot” van Wim Kan was het volgende: Een vriend

van hem vertelde dat de wereld in het komende jaar een verschrikkelijke ramp zou beleven. Ontdaan vroeg Kan waarin die zou bestaan. Het antwoord was: „Er zal een groot staatsman sterven.” Kan: „Opgelucht haalde ik adem! Want die ramp gaat ons in ieder geval voorbij. Een groot staatsman, nee, die bezitten we niet.”

Ja, een slimme, uigekookte politicus is Den Uyl wel. Hij maakte alle draaien van de PvdA met plezier, of onverschillig, of grommend mee, maar leiden deed hij zijn partij niet. *Ten slotte hadden de Reckmannen hem in de tang.*

Ik wil eindigen met een woord van de milde prof. Goudzwaard, de man die een belangrijk aandeel had in de geboorte van het CDA. Hij schreef in Ned. Gedachten o.a. het volgende: „De weg naar de PvdA is door die partij zelf — middels haar congresdemocratie — zo fundamenteel opgebroken, dat het nu nog spreken over die regeringsmogelijkheid sinds enkele weken zelfs beschamend aandoet. Misschien mag ik het zo zeggen: „de PvdA heeft voor zover zij vrienden had binnen het CDA, die vriendschap op een ontstellende wijze op de tocht gezet. De door wantrouwen gevoede meerderheidstrategie heeft mij verder van de PvdA vervreemd dan ik een paar maanden geleden nog voor mogelijk zou hebben gehouden.”

kerknieuws

AANGENOMEN naar Wapenveld: Ds W. v. d. Lingen te Bunschoten-Spakenburg.

„Het Woord Gods keert... niet ledig weer! Wij geloven dat, omdat het in de Bijbel staat (Jes. 55:11). Wij geloven dat, ook al zouden we het niet zien. Daarom gaan we door met het „zaaien aan alle wateren” (Jes. 32:20), ook al zouden wij de oogst niet mogen binnenhalen. Het is immers op zichzelf al een grote vreugde om het rijke Woord Gods te verspreiden, dat Woord waaruit wij het leven ontvangen hebben. En het geeft een besef van reinheid, wanneer wij weten gehoorzaam te zijn aan de opdracht van de Heere: „Predikt het Evangelie aan alle creaturen” (Mrk. 16:15).

Maar het is voor ons zondige mensjes, met ons vaak zo zwakke geloof zeer vertroostend, wanneer de Heere ons ook vrucht op ons werk laat zien, zodat we merken dat Zijn belofte waar is.

Vertrouwing. En die vertrouwing heb ik ondervonden in Maastricht. U herinnert zich nog wel dat wij vorig jaar gestart zijn met een advertentiecampagne in De Limburger. Die advertenties bevatten een korte bijbelse boodschap alsmede een uitnodiging om gratis de Bijbelcursus van de EO aan te vragen. Er waren 22 reacties.

Merkwaardig genoeg had ik voordat wij die campagne startten, van de *vrijgemaakte kerk (b.v.) van Maastricht* een verzoek gekregen om daar een evangelisatiesprekbeurt te houden. Ik heb hen toen voorgesteld: Wacht totdat we reacties hebben van de advertentiecampagnes.

Intussen heb ik drie van die samenkomsten gehad. De eerste keer in de Waalse Kerk, de tweede en derde keer in restaurant „De Trepkes”. De eerste keer waren er twee, de tweede keer zes, de derde keer tien rooms-katholieken.

En ik moet zeggen dat ik telkens intens heb genoten van die samenkomsten. Je kon in alle gemoedelijkheid met elkaar doorpraten. Christus stond telkens volkomen in het middelpunt.

Fris. Maar de laatste keer (21 november) was het wel bijzonder fijn. Toen waren er ook vier rooms-katholieken bij, die intussen tot het volle licht van het Evangelie gekomen waren. Zij getuigden daar op zulk een frisse wijze van het wonder dat zich aan hen had voltrokken. Ik waande me weer in Brazilië.

Aldus Ds H. J. Heger in het blad: „In de rechte straat”, 21ste jrg. no. 1 - jan. 1978, pag. 10.

HAREN. Onze kerkzaal — De „renovatie” van onze kerkzaal vordert snel. De schilder heeft het plafond en de muren geveerd en de achterwand is al bekleed. Het toepassen van warmere kleuren geeft de ruimte al een heel ander aanzien en een andere dimensie. Het „grotere” werk, zoals het plaatsen van banken en preekstoel en dergelijke kan nu beginnen. Gezien het reeds verrichte werk, mogen we verwachten dat alles op tijd en naar wens wordt opgeleverd. Onze verwachtingen zijn wel zeer gespannen. We zijn benieuwd hoe het eindresultaat zal zijn.

Bespreking met het moderamen van de Chr. Geref. Kerk — Zoals u in het kort verslag hebt kunnen lezen, hadden de moderamina van onze kerkeraden op 8 december een gesprek, waarin wij ons voorstel om samen een predikant te gaan beroepen voor hebben gelegd. Dit voorstel werd zeer welwillend ontvangen. Over de verder te volgen weg kon uiteraard geen definitieve beslissing genomen worden omdat dit voorstel eerst op de Chr. Geref. kerkeraad en met de gemeente van Groningen besproken moet worden. Dit laatste zal op 10 februari gebeuren. Kort daarna zal een antwoord verwacht kunnen worden. Tot zolang dus geduld. De bespreking die we hadden was hartelijk en open. Diverse vragen kwamen naar voren: Hoe moet de grens getrokken worden van dat deel van Groningen, dat samenvalt met Haren en omstreken? Wat zijn de kerkrechtelijke konsekwenties voor de Chr. Geref.? Uit welk kerkverband moet de te beroepen predikant komen? Deze laatste vraag werd geheel open gelaten; de mogelijkheid, dat dit een vrijgemaakt predikant wordt werd niet afgewezen. Voor het onderzoeken van de kerkrechtelijke vragen etc. werd door de Chr. Geref. inmiddels een commissie benoemd, bestaande uit de voorzitters van de drie wijkkerkeraden, de brs. ds Steenbergen, ds Velema en Van der Wenden. Besloten werd, wanneer de Chr. Geref. gemeente instemt met dit plan, een paritaire commissie te benoemen, die het beroepingswerk verder ter hand zal nemen.

men. We wachten nu eerst 10 februari maar af en vertrouwen erop, dat de Here ons met elkaar verder wil leiden op deze weg.

(Overgenomen uit het „Mededelingenblad van de Geref. Kerk te Haren (Gr.)” d.d. 7 januari '78.)

nieuws uit breder kring

Stichting 'Intern. Chr. Studiecentrum'
Baambrugge (m.i.v. jan. '78: Amsterdam)
Centrum voor Ref. Wijsbegeerte
Maarssen

Op zaterdag 4 febr. 1978 zal opnieuw een dag voor leraren van het christelijk onderwijs worden georganiseerd.

Als thema is gekozen: „Onderwijs veranderen???... Dat doen we zelf — oefeningen in leerplanontwikkeling”.

De achtergrond van deze keuze is de overtuiging dat er (zelfs) bij de sterke bemoeienis van de overheid met het onderwijs, ruime gelegenheid is voor het ontwikkelen van een Bijbels-verantwoord leerplan. De aanstaande lerarendag is bedoeld om de 'werkers in het veld' zowel theoretisch als praktisch steun te bieden bij het uitwerken van een leerplan. Bij wijze van voorbeeld zal het vak 'maatschappijleer' onder de loupe worden genomen.

In het morgenprogramma zal een bestaand leerplan worden geanalyseerd op de motieven en opvattingen, die hebben meegespeeld bij de opstelling.

Gedurende de middag zal een onvoltooid leerplan door de deelnemers zelf moeten worden aangevuld, teneinde op die manier de relaties tussen doelen, inhoud en vormen van het onderwijs duidelijk te maken. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van video-apparatuur.

De inhoudelijke voorbereiding is in handen van een werkgroep onder leiding van *drs Martin Valenkamp* en *drs Sil Wigmans*. Zij tekenen ook voor de voordrachten over en de begeleiding van de oefeningen in leerplanontwikkeling.

De organisatie is in gezamenlijke handen van de Stichting 'Internationaal Christelijk Studiecentrum' (ICS) en het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte (CRW).

Konkrete gegevens:

- bestemd voor: leraren en allen die het christelijk onderwijs een warm hart toedragen;
- datum: 4 februari 1978 (van 10.00—ca. 16.00 uur);
- plaats: 'de Ark', Duivenkamp 844, Maarssenbroek;
- deelname: door overschrijving van een bijdrage van f 15,— op giro 30037 t.n.v. CRW, Maarssen, onder vermelding 'lerarendag';
- informatie: Ton Senf - stafwerker Stichting ICS (tel. 020-841251; met ingang van jan. 1978: 020-330369); Aad Biersteker - stafwerker CRW (tel. 03465-60945).

Het heeft de HEERE behaagd na een langdurige ziekte, voor ons toch nog onverwacht, tot Zich te nemen, onze lieve broer, zwager en oom

PIETER VAN OMMEN

op de leeftijd van 55 jaar.

„Hetzij wij leven, hetzij wij sterven,
wij zijn des HEEREN.”

Utrecht: C. Balkenhol-van Ommen
M. Balkenhol

Leiden: M. Stolp-van Ommen

Baarn: J. C. Beumer-van Ommen
J. G. Beumer

Werkendam: A. van Ommen-de Zoete

Voorthuizen: D. van Ommen

N. van Ommen-Koele

Amstelveen: M. D. van den Broek-van Ommen

Spakenburg: H. van Ommen

A. J. van Ommen-Heetebrij

Leiden: P. M. Schipaanboord-van Ommen

G. Schipaanboord

Neven-en-nichten

Katwijk aan Zee, 6 januari 1978.

De begrafenis heeft inmiddels in Katwijk plaatsgevonden.

Drukkerij „Steenbergen”

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD !

Psalm 84

In vast vertrouwen in de toekomst is tot Zijn Heer en Heiland gegaan onze broeder

Pieter van Ommen

Vele jaren mocht onze broeder met zijn gaven onze gemeente dienen, in het ambt aller gelovigen, in het ambt als diaken en als lid van de commissie van beheer.

De Kerkeraad en de leden van de Gereformeerde Kerk (vrijg.) te Katwijk.

Interkerkelijke jongeren vakantie-reizen

naar de Oostenrijkse boerderij.

Hollandse kost.

Door omstandigheden gaan wij dit jaar maar 3 reizen organiseren naar het prachtige Bregenzerwäld.

Door onze jarenlange ervaring zijn wij vlug volgeboekt, bel of schrijf per omgaande.

1 juli t.m. 12 juli 12 dagen

14 juli t.m. 25 juli 12 dagen

25 juli t.m. 5 aug. 12 dagen

Leiding: Heer J. Wijnsma en Mevr. T. Wijnsma.

Inlichtingen: Roptawei 3, Metslawier, telefoon 05192-293.

Redaktieleden:

Ir. A. W. Biersteker; Drs H. de Jong; Mr. dr J. Meulink; D. W. L. Milo; Ds E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller, Riouwstraat 59, 1521 SC - Wormerveer
Tel. 075-282589.

Adres voor de rubriek Kerknieuws:

Ds O. Mooiweer, Volksparksingel 45, Enschede, tel. 053-310259

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, Zeist, tel. 03404 - 12452.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38, Leersum, tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 39,— per jaar of f 20,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— per jaar of f 60,— per luchtpost.
Giro 40 49 45.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 dec. eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.